

felvillantásával ösztönözni igyekeznek a didaktikai elvek, a helyes szemlélet megvalósítására!

Nagyon megnehezíti munkánkat, hogy amikor az itt elemzett követelményeknek szeretnénk eleget tenni, nagyon következetesen kell *óvakodni* ezeknek a tényezőknek az általános, elvont megfogalmazásától, mert ezek egyrészt a *túlzott szimolifikálás*, másrészt a *szólammá sekélyesedés* veszélyét hordják magukban! Ezért nem közlünk „Tudnivalókat” (általánosított szinten megfogalmazott ismereteket) hanem *kérdésekkel, problémák felvetésével igyekszünk a figyelmet azokra a tényezőkre irányítani*, amelyek a pedagógiai munkában segítők (sajnos semmiképpen sem biztosítékaik!) lehetnek a fent elemzett szemlélet megvalósulásának. (6. sz. melléklet.)

Mindebből talán levonható már a következtetés, hogy a füzetoldalak többsége:

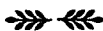
- a problémafelvetéshez,
- a megszilárdításhoz,
- rendszerezéshez,
- alkalmazáshoz nyújt elsősorban segítséget.

Néhány oldalon megkíséreljük a gyereket a lehetséges legtöbb (viszonylagos) önállósággal végigvezetni a *fogalomalkotás folyamatán* is. (Az élő-élettelen megkülönböztetése, az élőlény fogalmának kialakítása.) Ezt a megoldást általánossá tenni több ok miatt nem lehet, nem is szükséges. Az idő, gazdaságosság tényezőin túl azért sem, mert a *környezetismeret tanításának alapja a tanulási folyamat fő tényezője, lényege, gerince maga az objektív érzékelhető, észlelhető (megfigyelhető) valóság*, nem a munkafüzet.

A munkafüzet ugyan segíti, támogatja a tantervi anyag feldolgozását, *de semmi esetre* sem léphet a valóság megfigyelésének, elemzésének helyébe, semmiesetre sem *lehet a füzet az alapja, fő tényezője a tantervi anyag feldolgozásának*.

Azért tartjuk szükségesnek ezt itt is kiemelni, mert az elmúlt években a gyakorlatban sok hiba forrása volt a munkafüzetek értékelésében kialakult két szélsőség: a füzetek lehetőségeinek túlértékelése, abszolutizálása, illetve szinte teljes mellőzése (esetleg csak formális felhasználása, „kitöltése”).

A munkafüzet sok segítséget nyújthat a jó pedagógiai munkához, de semmiképpen sem lehet eleve biztosítéka annak, csak az igényes, jó pedagógiai munkával együtt szolgálhatja sikeresen a környezetismeret tantervi célkitűzéseinek eredményes megvalósítását.

DOBCSÁNYI FERENCNÉ
Szeged, Tanárképző Főiskola

A tanulás eredményességet befolyásoló tényezők, módszerek; eljárások a napközi otthonban

Az ismert angol író, Maugham szerint az élet egyik legmerészebb vállalkozása „mások életébe beleavatkozni”. Ez a merész vállalkozás azonban a pedagógus számára társadalmi kötelesség. Nyilvánvaló, hogy éppen ezért ezerszeresen fontos, hogy ne csak általában beszéljünk róla, hanem a lehető legaprólékosabban és a gyakorlaton tartva a szemünket. Annál is inkább, mivel a nevelési folyamatból adódó feladatainkat csak gyakorlati tevékenységek útján lehet megvalósítani.

A pedagógiai tevékenység nem egyszerűen cselekedetek halmaza. A cselekvéstől éppen az különbözteti meg, hogy magában hordozza a cselekvés előzményeit és következményeit, egy meghatározott cél elérésére törekszik. Másik kritériuma a folyamatosság, harmadik pedig a rendszeresség. Pedagógiai munkánk csak akkor lesz eredményes, ha e három alapelv figyelembevételével végezzük. Csak ilyen elvi alapon tudjuk azonos célú, hatékony tevékenységgé szervezni a mai iskolában folyó számos individuális cselekvést. (A didaktika lassú forradalmában sok elvi eligazítást kapunk, de ennél jóval kevesebb gyakorlati útmutatást. Tehát nem kizárólag a gyakorló pedagógus munkája az elszigetelt individuális megoldások tömege az iskolákban).

A továbbiakban ismertetem azokat a tényezőket, amelyek leginkább befolyásolják ma a napközi otthonban dolgozó pedagógusok eredményes oktató-nevelő munkáját. Nem térek ki valamennyire, de szeretnék foglalkozni azzal a néhányval, amelyek közvetlenül erősítik vagy gyengítik a napközi otthonban folyó tanulmányi munkát (előrebocsátom, tudom, hogy a napközis tanulmányi munka és a napközis nevelőmunka között evidens összefüggés van).

A pedagógusok jól ismerik az általános iskola tantervmódosító rendeletét. Mégis ebből kell kiindulni, mivel a napközis munka egyik fő feladata az iskolai oktató-nevelő tevékenység folyamatossá tétele. Mit kíván tehát a módosítás?

a) Kívánja az alsó és felső tagozat szervezesebb egymásra építését. Több iskolában – nálunk is – úgy segítik elő, hogy délután egyazon napközis csoportban tanulnak a 4. és az 5. osztályos tanulók. A közelítésben nemegyszer nagyobb érdeme van a napközis tanárnak, mint a szaktanárnak.

b) Az irányelvek megkívánják a túlterhelés csökkentését, és ennek színteréül elsősorban a tanítási órát jelölik meg. Csakhogy, amíg órán a szaktanár ezt egyszerű anyagátszervezéssel el tudja érni, addig a napközis tanárnak hosszas, kitarító munkával kell megtanítania a fáradt tanulót szinte egyénenként arra, hogyan lehet gazdaságos tanulással optimális eredményt elérni:

A napközis tanárnak meg kell terveznie a tanuló számára a tárgyak tanulásának helyes sorrendjét. Néha csak szigorú ellenőrzéssel tudja elérni, hogy a tanuló előbb a szóbelit tanulja meg, csak azután írja a tárggyal kapcsolatos írásbeli házi feladatot. Küzdelmek gyakori forrása az is, hogy a tanuló az első tantárgyakra sokszoros időt fordít, s a tanulási idő végén kapkod. A túlterhelés csökkenthető azzal is, ha a gyermeki bioritmust figyelembe véve a gyermeket akkor ültetjük le tanulni, mikor szellemileg a legaktívabb, tehát délelőtt 9–12-ig és délután 3–6-ig.

Gazdaságos időbeosztásra csak akkor tudjuk rászoktatni a tanulókat, ha a „termelés”-ben érdekeltté tesszük őket. Ha a gyermek tudja, hogy munkája rendes elvégzése után fölállhat az asztaltól, és mehet olvasni, pingpongozni, barkácsolni, egy szóval pihenni, szívesebben tanul. A szaktanár az órán is motiválja a munkát egy-egy odaillo mondattal, a gyakorlati életre való utalással stb. Úgy tűnik, a napköziben a motiváció sokkal komplexebb dolog, hiszen a munkára való belső késztetéseket itt nemcsak az életkorra kell tekintettel lenni, hanem egyénenként más-más módon kell megoldani. Itt nincs osztályozás, de itt is van értékelés. A napközis tanár több oldalról ismeri a tanulót, mint a szaktanár. Ezért motiváló munkája sokszor eredményesebb is, mint szaktanáré. Ő jobban tudja, melyik tanulót mi fűti, melyikre mi hat. Hogy csak néhányat említek: jutalom, büntetés, viszonya a közösséghez, a nevelőhöz, a szülőhöz, a közvéleményhez, az osztályfőnökhöz. Ismeri a tanuló igény-szintjét, ambícióit, versenykedvét, hiúságát, életcélját – és azt használja fel, amit éppen legcélszerűbbnek tart. A napközis tanár sokszor magasabbrendű erkölcsi motivációval dolgozik, mint a szaktanár. Gyakran előbb érzi meg azt is, mikor lehet valamely tárgyban magasabb fokú önállóságot bevezetni egy-egy tanulónál. Gyöngé

gyermekeim permanens önképzésre való igényét is napközis kartársaimnak köszönhetem;

A tantervmódosítás további, a napközi otthonra is vonatkozó igényeiről a tanulókkal kapcsolatban szeretnék szólni. A tanulás itt *előkészítés*-sel kezdődik. Ennek egyik feladata a zavartalan munka feltételeinek megteremtése. Magában foglalja a levegőzés, pihenés, wc-használat, kézmosás, a tankönyvek, füzetek, üzenőfüzet, leckefüzet, ellenőrző előkészítésének mozzanatait. Ilyenkor hallgatja meg a nevelő az osztályok vagy csoportok beszámolóit az iskolai teljesítményekről, munkájukról, magatartásukról. Ilyenkor alakítja ki az önállóan együttműködő csoportokat, alóban pedig ilyenkor végez ún. előgyakorlásokat a házi feladat anyagából. Minthogy az előkészítés nagymértékben determinálja a tanulás határfokát, vegyük kissé jobban szemügyre!

Sok napközis nevelő – nagyon helyesen – év elején összegyűjti a tantárgyak tanmeneteit, ebben figyeli a haladás ütemét, és előre kidolgoz magának több matematika–kémia–fizika feladatot, hogy az előkészítés során ezeket megoldassa a tanulókkal. Többen ezt teljesen mellőzik, ami természetesen nem helyes. Egy alkalommal alsó tagozatos csoportnál láttam egy vidéki iskolában, hogy az előkészítés során a nevelő papíron és táblán hosszasan gyakoroltatta a betűkapcsolásokat. A dolog szépséghibája abban rejlett, hogy csak az előkészítés után nyitotta ki a tanulók iskolai munkafüzetét, és csak akkor döbrent rá, hogy a tanító néni egészen más jellegű tipikus hibákat fedezett fel a gyermekek munkájában. Neki egészen mást kellett volna gyakoroltatnia. Előbb tehát mindig tájékozódjunk az iskolai teljesítményről, csak azután lássunk hozzá az előkészítéshez! Különben nem tudjuk folyamatossá tenni a fejlődést.

Gyakori hiba a beszámoltatásnál, hogy időben elnyúlik, mert az osztály vagy csoport egy tagja hosszasan elismétli a házi feladattal kapcsolatos, órán hallott instrukciókat. Ennek a módszernek az a hátránya, hogy az azonos osztályba járó gyermekek többi tagja már nem is figyel oda óra végén a szaktanárra, hiszen a megbízott úgyszólván majd elmondja délután még egyszer, és különben is – mindjárt csengetnek... Célszerű egy csoportnak minden tantárgyát beindítani, hogy ne kényszerüljenek többé abbahagyni a munkát.

Az előkészítés során okvetlenül kérdezze meg a napközis nevelő, hogy óráig melyik tárgy megértése okozott nehézségeket. Ezt a tárgyat különleges bánásmódban kell részesíteni. A „különleges bánásmódot” illetően az általam áttanulmányozott szakirodalom ellentmondásosan nyilatkozik. Többen úgy vélik, a hiányokat magyarázza meg a napközis nevelő. Mások kategorikusan kijelentik, hogy erre nincs idő, ezért szó sem lehet újratanításról. Ilyenkor a házi feladatot a tanulók ne írják meg, a leckét ne tanulják meg, majd csak rádöbben a szaktanár, hogy hiányosságok vannak a munkájában. Még elképzelni is szörnyű, micsoda atrocitások lennének ez utóbbi megoldásból egy-egy iskolában. A szakirodalom ellentmondásossága ellenére sem láttam még napközis nevelőt, aki a megértésbeli csőd mellett közömbösen elment volna. Magam is őriztem délutánonként hosszabb-rövidebb ideig napközis tanulókat, amíg napközis kartársam kezében a gyermek füzetével elszaladt szaktanárt keresni, hogy tanácsot kérjen tőle.

Viszont: ha többször kiderül, hogy egy tárgyból a szóbeli megtanulása átlagon felüli nehézséget okoz, hogy az írásbeli megírásához nem rendelkeznek a tanulók kellő önállósággal, akkor mégiscsak kinos kötelessége a napközis nevelőnek, hogy megteremtse a szaktanárral a kívánt és a napközis szakirodalomban oly gyakran emlegetett „kapcsolat”-ot. Ami ezt a kapcsolatteremtést illeti, sokkal ideálisabb lenne, ha a szaktanárok hívás, instalás és jelzés nélkül legalább havonta egyszer bemenné-

nek a napközi otthonba, és tájékozódniuk róla, milyen nehézséget okoz a közepes vagy annál is gyöngébb gyermeknek szaktárgya tanulása és az általa feladott házi feladatok elkészítése.

Az előkészítés során elkészül szóban a tanulási sorrend, a ráfordítható idő terve, kap a gyermek kiegészítő olvasmányt, kézikönyvet, lexikont, esetleg audiovizuális eszközöket. Tisztázzuk a tankönyv ábráinak szerepét a rögzítésben, az egyes tárgyak tanulási követelményeit. Ilyenkor mondjuk meg a tanulónak, hogyan kell a tárgyról számot adni, vagy a lecke párok hogyan kérdezzék ki egymást.

Előkészítéskor a nevelő személyisége, bátorító, bizalmat sugárzó szavai jelentős hatással vannak a gyermekek munkakedvére. A jó pedagógus csoportjában élénk a munkatempó, és bizakodó munkakedv alakul ki. A tanár tehet legtöbbet a tanulás kedvező légkörének megteremtéséért. Kellő belső felkészítés a tanulóban belső egyensúlyt hoz létre, sikerérzés, a jól végzett munka öröme kíséri munkáját már kezdetben is, és nem érzi a végtelen perspektíva szürke unalmát.

Az *önálló csendes tanulás* a napközi otthonban folyó tanulmányi munka leglényesebb tényezője.

A tantervmódosítás valamennyi pedagógus elé azt a célt tűzte ki: szüntesse meg az emlékezetre alapuló túlterhelést, erősítse meg az alapvető ismeretek megértését és alkalmazását, növelje a gondolkodás fejlesztésének, a tanulók öntevékenységének, valamint az egyéni hibák javításának lehetőségeit. Mi vonatkozik ebből a napközis nevelőre? Egy az egyben – az egész. E kívánalomnak csak akkor tudunk eleget tenni, ha főlészámoljuk a jelenlegi gyakorlatban még meglévő hibákat.

Néhány napközis nevelő tökéletes szilenciumot teremt a tanulás ideje alatt. A gyermek magára hagyatva birkózik a könyveivel. Csak a kikérdezéskor derül ki, ha valamelyik tanuló valamit nem értett meg, ennek következtében nem tudta megtanulni sem. Közben eltelt az idő, uzsonnáznak, hazaindulnak, korrekcióra már nincs idő. Ennek már elvárva sem lehetne előfordulnia. Csendes tanuláskor nincs szükség direkt irányításra, annál inkább szükség van indirektre. A tanuló közben kérdezhet, mert a nevelő jelen van, csöndben, elérhető módon. Az asztal szélére kitett füzeteket szó nélkül ellenőrzi. Az elakadt gyermeket továbblendíti, gondosan ügyelve arra, hogy a tanuló maximális önállósággal végezze munkáját.

Gyakori gond a napköziben, hogy egyes tanulók a tanulási feladatot pusztán emlékezetbe vésés segítségével kívánják megoldani. Ezeket meg kell győznünk arról, hogy a megértés, az átgondolás, a lényeg kiemelése, az alkalmazás fontosabb, mint a szavak, a szövegek szó szerinti memorizálása. Sok tanulót nehézségek elé állít az a hajlama, hogy minden szabályt (helyesírást, matematikait egyaránt) csak mechanikusan akar alkalmazni, alkotó gondolkodásra képtelen. Sajnálatos, hogy sok esetben a napközis nevelőnek kell megtanítania a gyermeket egy alapvetően fontos tudnivalóra, hogy tudniillik minden tárgyat másképp kell megtanulni. Sokszor a szegény gyermek az egymástól eltérő jellegű tantárgyakat is azonos módon teszi magáévá, és azonos módon reprodukálja. Pedig különbséget kell tenni még egy tárgyon belül is az alapvető tényanyag, a magyarázó szövegrészek, a terminus technikusok, a szabályok, törvények, definíciók, az ábrák magyarázata között. Csak így fog kialakulni bennük a megfelelő lényeglátás és a tudatos, kevesebb energiát igénylő tanulás képessége.

Gyakran tapasztalják a napközis nevelők, hogy a gyöngye képességű gyermek is meglepően intelligens a szaktanárhoz való alkalmazkodás tekintetében. Kiismeri a tanár feleltető szisztémáját – igényességét vagy igénytelenségét –, és csak úgy hajlandó készülni, ahogy a tanárnak kell. Az esetek többségében ez nem is baj. A baj ott kezdődik, hogy a szaktanárok feleltetési módszere, igény szintje, követelményrendszere oly széles skálán helyezkedik el, hogy az néha korszerűnek már nem is mondható. Ha pedig a következetesség elmeit is nélkülözi – mert sajnos ilyen is van –, akkor egy-

egy tantárgyból a napközis nevelő egyszerűen nem képes tudatos tanulási technikát kifejleszteni a tanulóknak.

Több napközis szakkönyvben talákoztam az alábbi mondattal: „Legfontosabb feladataink közé tartozik a tanulókat megtanítani tanulni.” – Ilyen megfogalmazásban nem tudok a gondolattal egyetérteni. Hogy hogyan kell a tárgyat helyesen tanulni, erre tanítsa meg a tanuló a szaktanár. Ez az ő dolga. A napközis legfeljebb besegít a megértésbe, a rögzítésbe, elősegíti a gyakorlást, egyszóval folytatja azt, amit a szaktanár a tanítási órán elkezdett. A *szakórán* el kell jutni a világos fogalom kialakításáig, az ismeretek rendszerébe való beillesztésig, az elsődleges rögzítésig, az összefüggések feltárásáig, az egyszerűbb gyakorlásig. Óra végén minden gyermeknek tudnia kell, mennyi és milyen fajta munkát kell még az anyagba fektetnie, hogy az fejében maradandó és hasznos ismeret legyen. A tanítási órákon éppen azért tesszük a tanuló az ismeretszerzés aktív részesevé, hogy a birtokbavétel már az órán megtörténjen. Már az órákon is a tanítás-tanulás egysege folyik.

A napközis nevelőnek a csendes tanulás során fontos segítsége lehet az egyes tárgyak tanmenete. Persze csak akkor, ha szakszerűen készült. Csak akkor, ha minden óra anyagához odaírtuk az elsajátítás szintjét: Mit kell definiálni? Mit csak felismerni? Mit kell gyakorolni? Milyen mélységben? Mekkora önállósággal? stb. Föl kell benne tüntetni a követelményrendszer *akkor és ott* érvényes kívánalmait, *akkor és ott* elvégezendő gyakorlatait – minden órára. A gyakorló iskolában ilyen aprólékosan megtervezett tanmenetekkel dolgozunk, mert erre van szüksége a tanárjelölteknek a tanítási órán és akkor is, amikor napközis gyakorlatát végzi. Ezenkívül szükségessé teszi az ilyen jellegű tanmenetet az a körülmény is, hogy 1978-ig, az új tanterv beindulásáig még régi könyvekkel dolgozunk, de bizonyos tantervi reform figyelembevételével. Régi tankönyvet tanul a gyermek is, és az otthoni tanuláshoz már egyáltalán nem biztos támpont az, hogy a könyvben mi van aláhúzva, bekeretezve vagy vastag betűvel szedve. A szó szerint memorizálandó anyag alaposan lecsökkent, és ezt csak a tanmenetből tudja meg a napközis tanár.

Ha a napköziben a szövegtanulás ily módon rövidebb időben megoldható, akkor a nevelőnek jó alkalma nyílik a sokoldalú szóbeli gyakoroltatásra. Biológiából, földrajzból, kémiából, fizikából házi feladat nem adható. Mégis, ha azt akarjuk, hogy a tanulók ismeretei alkalmazásképes tudás alapjául szolgáljanak, kívánjuk meg tőlük, hogy a tankönyv jó feladatrendszeréből oldják meg azokat szóban vagy írásban, amelyekre már nem került sor az órán. Erre a célra nagyon megfelelnek a jelenleg használt tantárgyi munkafüzetek is, és ezek feladatait sem tudjuk mind megoldani a tanítási órán. Ami kimaradt, oldassák meg a napközis nevelők a tanulókkal. Ezek olyan gyakorlatok, hogy egyedül meg kell tudni oldania a gyermeknek. Ez is az egyéni hibák korrekciójának vagy a differenciált foglalkoztatásnak egyik lehetősége, melynek előnye az önállóság fokozása is. Ha az iskolában kötelességünk a tanuló önálló ismeretszerzésének megszervezése, a napköziben folytatódnia kell e folyamatnak.

A napközis tanár munkájának egyik legnehezebb teendője az, hogy gazdaságos tanulási szokásokat kell kialakítania nemcsak egyes csoportoknál, hanem szinte gyermekenként is. Ismeretes a szöveges tárgyaknak az a feldolgozási módja, hogy a tanuló globálisan elolvassa egyszer a szöveget, aláhúzza a lényegét, esetleg vázlatot ír belőle, és a vázlat alapján próbálja reprodukálni a szöveg lényegét. Minthogy a sok ismeret vázlatpontokba való tömörítése igen nehéz dolog, ennél könnyebb és igen gyakran eredményesebb mód az, ha a tanulókkal kérdéseket iratunk a megtanulandó anyagról. Ez feltételezi az egyszeri elolvasást, majd a szakaszonként történő újraolvasást. Ilyenkor a tanuló kérdés, kérdéseket szerkeszt, amely kérdések mintegy hívó szóként szerepelnek a szövegben szereplő alapvető megállapítások reprodukálásához. (Előfordul-

hat, hogy másnap a szaktanár feleléskor ugyanezeket a kérdéseket teszi fel.) A tanuló az általa alkotott kérdéseket leírja, a tankönyvet becsukja, és a kérdések alapján kezdi önmaga kikérdezését, vagy a szöveg összefüggő felmondását. Budapesten, a dr. Lénárd Ferenc által vezetett kísérleti iskolában láttuk e módszer gyakorlati alkalmazását és igen komoly eredménnyel. Ott az órán megtanulták a tanulók a történelmet, az óra végi összefoglalás a tanulók által összeállított kérdésekre történő próbafelelés volt. Ez a módszer nagyban elősegíti az anyag összefüggéseinek megértését és rögzítését.

Szintén jó tanulási módszerként alkalmazható a napközi otthonban egy-egy tárgy frontális tanulása a tanár vezetésével. A lényegét együtt tanulják, a gyakorlati alkalmazást már differenciáltan végzik egyénileg vagy tanulópárokkal.

Szerencsés, ha szaktanárok korrepetálnak a napközi otthonban, mert akkor maradéktalanul biztosíthatják az iskolai követelmények elérését, emellett a tanulónak alkalma van kérdezni.

A házi feladatok megírásáról nem szóltam. Nem hiszem, hogy a mai gyakorlatban előfordulhat a jobb tanulók füzetének lemásolása. A reform szerint nem kell mindig házi feladatot adni. Ilyenkor lehetne a gyöngébbekkel egy kis felzárkóztató írásbelit íratni a napköziben.

A napközi otthonban folyó tanulmányi munka szerves része az *ellenőrzés* és az *értékelés*. A gyakorlatban e két mozzanat szervesen összefonódik egymással. Ellenőrzéskor a tanulók munkája már nem egységes, és nem is csendes. Elképzelhető tanári kikérdezés, tanulópáros, tantárgyfelelőssel megoldott, önfelmondásos vagy mindez szimultán. Több osztállyal foglalkozó nevelő esetleg naponként más-más osztályt kérdez ki. Ellenőrzéskor az a legfontosabb, hogy a kikérdezés követelményei és módszerei lehetőleg azonosak legyenek a szaktanáréval. (Amit sajnos csak a személyes hospitálás sorozatával tud biztosítani a napközis nevelő.) Az ellenőrzés a napköziben osztályozás nélkül történik, szerencsére. Nincs szorongás, viszont van komoly rögzítés, van erősödő önbizalom a tanulóban. És ez nagyon fontos.

Az ellenőrzés mozzanatának legnagyobb hibája, hogy az értékelés gyakran kimarad belőle. A „kész”, „jól van”, „ülj le”-féle befejezése a kikérdezésnek éppen nem korszerű. Egy-egy mondattal értékelnem kell a tanuló teljesítményét, fejlődését, munkatempóját, szorgalmát, hozzáállását stb., mert ez didaktikai, nevelési, lélektani szempontból nagyon fontos. A gyermeket különben is arra neveljük, hogy minden tevékenységét – nemcsak a tanulást – értékeli a környezete, amelyben él. Éreznie kell, hogy a megbecsülés, amelyet környezetétől kap, egyedül tőle függ: attól tudniillik, hogy ő hogyan dolgozik, hogyan beszél, hogyan viselkedik. A tanulónak éreznie kell az ilyen értékelések során, hogy öröme a mi örömünk is, kudarcán mi is bánkódunk. A fölkészülésében tapasztalt hiányosságok fölszámolásához a nevelő okos tanáccsal szolgálhat, a munkáját nehezítő szubjektív tényezők hatását csökkentheti. A gátlásos gyermek a napköziben sokkal inkább szerzhet önbizalmat, mint a tanítási óra zárt rendszerében. Az értékelés ne csupán a verbális teljesítményre korlátozódjék! Legyen benne dicséret és tapintatos elmarasztalás is, de mindig tárgyilagosan! Értékeljük a tanulás önállóságát, eredményességét, a fegyelmet, az egymásnak való okos segítséget, mert mindez a közösségi munkában megvalósítható erkölcsi-esztétikai nevelést is szolgálja. Ha a napköziből a tanár is, a diák is a jól végzett munka örömével megy haza, mindketten örülni tudnak majd az otthon töltött esti óráknak is.

Befejezésül szeretnék néhány szó erejéig ismét visszatérni az irányelvek egyik megállapításához, amely leszögezi: a reform csak a tanulók munkáját tette könnyebbé, a pedagógusok munkája nehezebb lett. Ez igaz. És sokszorosan igaz a napközis nevelő munkájára vonatkoztatva. A napközis nevelő ugyanis csak közvetve, az iskolai munkán keresztül, a tanulón keresztül, az igazgatóság vagy a szakfelügyelet fejszólásaiból

érzékeli nemegyszer, hogyan csapódott le ez a kísérleti jellegű részleges reform a gyakorlatban, és hogyan kell ehhez hozzáigazítania saját eljárásait. Még szerencse, hogy a didaktika forradalma viszonylag lassú ütemű. A napközis nevelőnek így is a szabad idejében történő hospitálásokkal kell szaporítania a hivatalosan szervezett továbbképzések mellett egyéni továbbképzése lehetőségeit.

Szeretnék szólni a magyar közoktatásügy legszerencsésebb tényezőjéről: arról, hogy napközis nevelőink átlagon felüli gyermekszertettel, átlagon felüli felelősség-zettel és átlagon felüli humanizmussal rendelkező tanárok. Ők tudják, érzik, hogy a mai gyermek mögül sajnos sokkal inkább hiányzik a család mindent megtartó, biztonságot nyújtó közössége, mint a tegnapi mögül. A mai gyermekek közül sajnos sok a magános, akinek mindent jelentő mércéje, szeretetforrása, legjobb barátja a napközis tanár néni.

S jól esik látni, hogy áldozatos nevelőmunkájukat a szülők zöme is magasra értékeli. Tavaly egy alkalommal megkeresett engem egy napközis kisfiam édesapja, aki egyedül nevel – anya nélkül – három fiúgyermeket. A beszélgetés után velem kezét fogott, majd megkért egy szívességre: a napközis tanárnőnek adjam át nevében a rám bízott cserép muskátlit, mert ő dolgozni megy, nem ér rá megvárni. Ő is, én is természetesnek találtuk, hogy a cserép virágot a napközis tanár néni kapja. A magam részéről szeretném látni, hogy mind nagyobb megbecsülés övezi hivatalos és nem hivatalos részről napköziben dolgozó kartársaim munkáját.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM:

1. Az általános iskolai tanterv módosítása. Köznevelés, 1973/23.
2. Dr. Abrudbányai János: Ismerkedjünk az iskoláinkban folyó egész napos neveléssel. Magyar Pedagógiai Társaság. Bp., 1971.
3. Kerékgyártó Imre: Az iskola, a pedagógus tevékenységei. Módszertani Közlemények, 1974/3.
4. Korszerű tanulás a napközi otthonban. Szerkesztette: Szabadkai Simonné-Zombory László.

DR. SZÖRÉNYI JÓZSEFNÉ

Szeged, Ságvári Endre Egyetemi Gyakorló Általános Iskola

Egy nevelési eredményvizsgálat tanulságai

Az erkölcsiség fejlődése szempontjából a serdülőkor döntő életszakasznak tekinthető. Ebben a korban a tanulók fokozott mértékben érdeklődnek az erkölcsi kérdések iránt, és sok esetben már saját erkölcsi nézeteik is kialakulnak. Az erkölcsi követelmények belsővé válásának ez a legfontosabb időszaka. A 12–14 éves tanulóknál az erkölcsi tudatosság magatartást meghatározó hatása is már erősen kifejezésre jut. Ezeket a magatartási megnyilvánulásokat az ember mint osztályfőnök éveken át megfigyeli: órákon, klubdelutánokon, kirándulásokon, kollektív fizikai munka végzése során, és különféle szituációkban elbeszélgetve velük. Mérlegeljük azokat a hatásokat is, amelyek naponként érik őket otthon, tanórákon, óráközi szünetekben, a napköziben, őszi összejöveteleken. Kutatjuk, hogy az együttlét sok-sok élménye miként formálja, erősíti fel azokat a motívumokat, amelyek – tanulmányi és közösségi munkában egyaránt – pozitív magatartásra ösztönzik tanítványainkat. Igyekszünk tehát minél